

Írta: Balogh Eszter

GYERMEKI ÉS DIÁKJOGOK AZ ISKOLÁBAN: EGY KÉRDŐÍVES VIZSGÁLAT EREDMÉNYEI

Magyarországon a Köznevelési Törvény és a Gyermekvédelmi Törvény integrálta az ENSZ Gyermekjogi Egyezményben lefektetett gyermeki jogokat. Ezek a jogok mégis sokak számára ismeretlenek maradtak, vagy félreértelmezték őket.

A jogismeret hiányának jelei és következményei az iskolai életben különösen jól megfigyelhetők, mert diákok és pedagógusok év közben az idejük nagy részét az iskolában töltik, és mert a tanár-diák viszony egyaránt lehetőség a pozíciókkal való visszaélésre és a jogtudatos magatartásra való szocializálódásra is. A gyermeki és diákjogok ismeretét és alkalmazását egy kérdőíves kutatásban vizsgáltam meg. A kérdőívet négy iskola 1-1 harmadikos, vagy tizenegyedikes diákjai töltötték ki. A mintában egy liberálisnak (1) és egy hagyományosan oktatás centrikus gimnáziumnak tekintő (2), egy átlagos, nem kiemelkedő teljesítményű és szemléletű gimnáziumnak tekintő (3), és egy közgazdasági szakközépiskola (4) szerepel. A négy középiskolában összesen 113 fiataalt kérdeztem meg. A kérdőívet a diákok névtelenül töltötték ki, ami nem várt őszinteséget jelentett.

A kérdőív 18 kérdésből áll. A kérdőív első része a diákok konfliktusmegoldó attitűdjére vonatkozik. Itt arra voltam kíváncsi, hogy milyen összefüggés van, illetve, hogy, van -e összefüggés a diákok otthoni és iskolai konfliktusmegoldó technikái között. Az erre vonatkozó kérdések 12 elképzelt szituációt fogalmaznak meg, melyek a hétköznapi életből merített egyszerű konfliktusok. A kérdések arra vonatkoznak, hogy a gyerekek a leírt konfliktusokat hogyan oldják meg és abban milyen szerepet vállalnak. A kérdéseket 3 részre – diák-szülő, diák-diák, diák-tanár – osztottam. Ezekhez négy változót rendeltem: kommunikációs készség (1), véleménynyilvánítási hajlandóság és képesség (2), érdekérvényesítő készség (3) és végül az adott helyzet megoldásában vállalt szerep (4). Mindegyiket a demokratikus gondolkodás és magatartás összetevőjeként alkalmaztam. A kérdésekre négy olyan válaszlehetőséget fogalmaztam meg, amelyek segítségével a konfliktusmegoldó attitűdök egy skálát alakíthatnak ki, ahol a személyiséget az autonóm és a tekintélyt tisztelő között próbáltam meghatározni. A kérdőív második részében három kérdésben arra voltam kíváncsi, hogy a diákok hogyan vélekednek az iskoláról, annak értékeit és rendszerét mennyiben tartják magukra nézve érvényesnek (iskola 3 legfontosabb nevelési feladata: iskola ösztönzése az önálló gondolatok születésére és a vélemények kifejtésére). Az egyik kérdésben a diákoknak 28 tulajdonságból kellett kiválasztaniuk azt a három legfontosabbat, amely szerintük leginkább jellemző egy „ideális” diákra. Két kérdésben a diákok személyiségi és kollektív jogainak, ill. jogorvoslati lehetőségeinek a felsorolása volt a feladat. E két kérdésben arra kerestem a választ, hogy a diákok tisztában vannak-e az őket megillető jogokkal. Az utolsó kérdésben a diákoknak egy elképzelt szituációt kellett értelmezniük és megoldaniuk. A kérdés arra vonatkozott, hogy hogyan kell az iskolának eljárnia, ha egy diákot bolti lopáson érnek. A kérdőív második részében – az „ideális” diák kérdés kivételével – a kérdéseket nyitva hagytam, hogy a válaszadók szabadon fejthessék ki véleményüket.

KONFLIKTUS-MEGOLDÓ ATTITŰDÖK

A családi konfliktusok kezelésében, megoldásában a diákok 52%-a érzi szüleivel azonos pozícióban magát. Ez azt jelenti, hogy a diákok kicsit több mint a fele a családban véleményét kifejtheti, amit a szülők figyelembe is vesznek. Érdekeiket kommunikálni és érvényesíteni is tudják szüleik felé. 25,9%-uk a véleményét a konfliktussal kapcsolatban kifejezi, de a megoldást szülei belátására bízta. Ebből az következik, hogy a diákok kicsit több mint negyede a döntés felelősségét más, külső személyre hárítja. További 21,6% véleményformálásában és döntésében a szülői tekintélyt tartja szem előtt.

Az eredményeket végiggondolva azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a családok kb.50%-a a konfliktusokban a gyerekek véleményére a magáéval azonos hangsúlyt fektet. A másik oldalról ez azt is jelenti, hogy minden második gyerek véleménye szüleivel szemben csak a második helyre kerülhet. Ez az arány arra az óvatos megállapításra vezet, hogy a 113-ból kb. 56 diák családjában a konfliktusok kimenetelét a szülői tekintély határozza meg.

Az iskolában a diákok pozíciója a tanárokkal szemben eleve meghatározott. Az iskolai hierarchiába került fiatal konfliktus megoldó attitűdje a tekintélytisztelet felé tolódik el. Konfliktus során a diákok 41,1%-a helyezi magát a tanárral azonos pozícióba. Ez a diákoknak kevesebb, mint a felét jelenti. Közel 60% akkor sem fogalmazza meg a tanárral szemben érveit ha úgy érzi, hogy igaza van. A válaszadók 31,19%-a csak akkor meri megkérdőjelezni tanára igazát, ha azt nem egyedül kell megtennie. A diákok kb. harmada sérelmeit csak akkor orvosolja, ha abban mások is mellette állnak, vagy ha bizonyos, hogy a helyzet nem mérgesedik el még jobban, nem okoz neki további sérüléseket. 25,57%-uk pedig egyáltalán nem él jogorvoslati, vagy véleménykifejtő lehetőségével. Vagy úgy véli, hogy neki biztosan nincsen igaza, mivel a tanár tapasztaltabb és bölcsebb, mint ő, vagy érveit magában tartja, illetve diáktársainak mondja el.

A diákok egymás közötti problémás ügyeiket is közelítőleg ennek megfelelő arányok szerint oldják meg. Csupán 47,7%-uk képes saját ügyeiért osztálytársaival szemben maga kiállni és 25,4%-uk csak akkor, ha abban mások is mellette állnak. A diákoknak kevesebb, mint a fele nem hódol be az osztály véleményének és tekinti magát és társait egyenrangú vitapartnernek egy konfliktus során 26,7%-uk tehát a válaszadók kicsit több mint 1/4-e, az erősebb csoport kívánságait és véleményét preferálja cselekedeteiben és vitás esetekben, az osztályban uralkodó erőviszonyoknak megfelelően jár el.

Az eddig leírtakból látható, hogy a demokratikusan gondolkodó ember négy legfontosabb jellemzője – kommunikációs készség, érdekérvényesítési hajlandóság, véleményalkotás készsége és az autonómia- a diákok többségénél a hétköznapi életben ellentmondásosan jelenik meg. Ezen készségek kialakulásának sem a családi, sem az iskolai élet nem szolgál megfelelő terepül. Az iskola – tapasztalataim alapján – a hétköznapi konfliktusok során nem ad a diákok kezébe a demokratikus gondolkodáshoz és eljáráshoz szükséges mintákat. A diákok felé azt az üzenetet küldi, hogy problémáik vagy nem is jelentenek problémát, hiszen a diák részéről csak egy tévedésről van szó, és a diák rosszul értelmezi a világot (mikor a „tanár tudja jobban”); vagy nehézségek esetén azokat mindenki kezelje maga, önmagával és önmagában, tehát fogadja el a helyzetet. A diákok válaszaiból kitűnik, hogy egy konfliktusban az iskola nem a konstruktivitást, a megoldást tartja szem előtt. A konfliktust problémának és nem egy lehetőségnek tartja, amely diákjai és pedagógusai fejlődésére szolgálhatna. A pedagógus ezért nem egyeztet, hanem diktál. A diákok nem fejlődnek, hanem túlélnek, vagy betagozódnak. Ennek jelei a diák-diák konfliktus megoldási módszereikben lelhetőek fel világosan. A diákok egymás között esélyt kapnak arra, hogy saját és mások személyiségének a tiszteletét megtartsák cselekedeteikben. Ezt mégsem teszik meg, hiszen nincsen tudomásuk és eszközük arra, hogy maguknak egy másfajta életvilágot teremtsenek.

Meglátásom szerint az eredmények mégsem annyira drámaiak, mint amilyenek tűnhetnek, hiszen ha más oldalról nézzük, akkor a diákok között majd 50%-os arányban vannak, akik a konfliktusos helyzetekbe nyitottan tudnak belépni. A kérdés az, hogy ezt mennyire tudatosan teszik.

AZ „IDEÁLIS” DIÁK

Az ideális diák c. kérdésben a tulajdonságok csoportosítását az alábbiak szerint végeztem el:

Csoport	Tulajdonságok
Tekintélyelvű magatartás (I.)	Fegyelmezett, jómodorú, segítőkész
Tekintélyelvű oktatás (II.)	Szorgalmas, stréber, jó tanuló, okos, művelt
Szorong (III.)	Visszahúzó, passzív
Kortárs csoport (IV.)	Eleven, vidám, csinos, jó sportoló, kedves
Autoriter (V.)	Szókimondó, domináns, jó fellépésű, önértékes magabiztos
Gyermekközpontú (VI.)	Őszinte, kreatív, nyitott, toleráns, aktív, kommunikatív, határozott

Az első kategóriába olyan tulajdonságokat soroltam, amelyek a hagyományos, tekintélyelvű alapuló oktatás magatartáspreferenciáit jelentik. A második csoportba a tekintélyelvű alapuló oktatás olyan preferált értékei kerültek, amelyek a tanulással kapcsolatosak. A harmadik csoportba a szorongó, problémákkal küzdő diák tulajdonságait soroltam. A negyedik csoport tartalmaz olyan tulajdonságokat, amelyeket a kortárs csoportok értékpreferenciái alkotják. Az ötödik kategóriába soroltam azokat a jellemvonásokat, amelyek a tanulók szemében egy autoriter személyiséget jellemezhetnek. Az utolsó csoportba pedig azok a személyiségjegyek kerültek, amelyek a gyermekközpontú oktatási szemlélet értékpreferenciái közé tartoznak.

A diákok válaszai a következőképpen alakultak:

Csoport	%
Tekintélyelvű magatartás	27
Tekintélyelvű oktatás	34
Szorong	1
Kortárs Csoport	3
Autoriter	3
Gyermekközpontú	32
Összesen	100%
Hiányzó	14 db

A táblázatból kitűnik, hogy a diákok elsősorban hagyományosan konzervatív iskola által preferált értékeket karikázták be. Érdekes, hogy a magatartással (II.) és a tanulással (I.) kapcsolatos értékek közül fontosabbnak tartották a jó tanulmányi eredmények elérését, mint a példamutató magatartást. Mindemellett figyelemre méltó az is, hogy a VI. csoportban jelölt tulajdonságokat a diákok 32%-a jelölte meg. Eszerint a diákok kicsit kevesebb, mint egyharmada feltételezi, hogy a tanárok kedvelik például a magabiztos vagy határozott stb. diákokat. Annak ellenére, hogy ez meglehetősen alacsony arányszámot jelent, megnéztem, hogy itt melyek voltak azok a tulajdonságok, melyek a többihez képest magasabb szavazatot kaptak. Azt tapasztaltam, hogy ennek a százalékszámnak a 60%-át a kreatív, aktív, tulajdonságok alkotják és a maradék 40% marad a másik öt tulajdonságra. Ez arra enged következtetni, hogy talán a diákok e két tulajdonság jelentését tőlem eltérően értelmezték,

hiszen a kreativitás és az aktivitás értelmezhető a tantárgyi köteleességeknek való elégtétel szerint is.

Érdekesnek tartom azt is, hogy a diákok szerint a tanárok egyáltalán nem kedvelik a passzív és visszahúzódió diákokat.

Nagyon alacsony szavazati arányt kaptak azok az értékek, melyekről úgy vélném, hogy ez a korosztály egymás között nagyon sokra tart, így pl. a csinos, vidám, vagy a jó sportoló tulajdonságok csoportját. Ezek szerint a diákok feltételezik azt, hogy tanáraik a saját korosztályukban értékesnek tartott tulajdonságok miatt kevésbé preferálják őket. A kapott válaszok alapján a diákok egyike sem választotta a kedves, önértékes és eleven tulajdonságokat. Ez 113 gyerek válaszából azért tűnik furcsának, mert ezek egyértelműen pozitív értékeknek számítanak a társadalomban. Ezután a csoportokat az alábbiak szerint vontam össze:

Csoport	%
Tekintélyelvű magatartás+oktatás	61
Gyermekközpontú	32
Egyéb	7
Összesen	100%

Ebből a táblázatból két dolog tűnik ki világosan.

Az egyik, hogy a diákok válaszaikban az iskolai szerepek rendszerétől egyáltalán nem vonatkoztattak el. Ebből következik az, hogy a tanárok az ideális diák képét csak az iskolai élethez és munkához kapcsolódó tulajdonságok és személyiségvonások alapján értelmezik, mellőzve ezzel minden olyan fontosnak és értékesnek tartott személyiségvonást, amely az iskolán kívül a társadalomban pozitívnak számít. A diákok válaszaiból az következik, hogy a tanárok és a diákok között a kapcsolat gyakorlatilag csak az oktatásra szorítkozik, és valószínűsíthető, hogy a gyerekek tanáraik személyiségét egyáltalán nem ismerik. Jóllehet, az a tulajdonság-csomag, melyet összeállítottam, nem elsősorban általános emberi tulajdonságokra vonatkozik, mégis a választások aránya ezt az óvatos feltételezést támasztja alá.

A táblázat abból a szempontból is informatív, hogy a diákok az ideális, példaértékű diákfogalmán a tekintélyelvű konzervatív pedagógia által preferált értékeket jelölték meg. A konzervatív értékeken belül is elsősorban a tanulásra, oktatásra vonatkozó tulajdonságokat emelték ki. Ez arra utal, hogy a diákok szerint a tanárok elsősorban a jó tanuló, és másodsorban a jó magaviseletű diákokat szeretik. A diákok válaszaiból azt a következtetést lehet levonni, hogy az iskolát inkább oktató, mint nevelő intézménynek tartják.

A számításokat iskolákra lebontva is elvégeztem. A következő eredményeket kaptam:

Csoport	Iskolatípus	1	2	3	4
Tekintélyelvű magatartás		18	16	25	35
Tekintélyelvű oktatás		17	39	42	38
Szorong		1	3	0	0
Kortárs Csoport		13	7	5	1
Autoriter		3	5	1	2
Gyermekközpontú		48	30	27	24
Össz%		100%	100%	100%	100%

Az összevonas után:

Csoport Iskolatípus	1	2	3	4
Tekintélyelvű magatartás+oktatás	35	55	67	73
Gyermekközpontú	48	30	27	24
Egyéb	17	15	6	3
Össz%	100%	100%	100%	100%

A táblázatokból az iskola típusok közötti különbség figyelhető meg. A liberális szemléletű (1) iskolában a tanulók az „ideális” diák képét elsősorban nem a fegyelmezett, jó tanuló diákkal azonosítják. Sokkal fontosabbnak tartják a toleranciát, a kommunikativitást, a kreativitást stb. (VI csoport). Ebből megállapítható, hogy ebben az iskolában a tanárok preferenciái nem a jó tanulmányi eredményekre és a jó magaviseletre, hanem a nyitottságra és az önmegvalósításra vonatkoznak. A másik három iskolában a gyerekek az „ideális” diákot elsősorban a magaviselet és a tanulás változóival azonosították. Erre vonatkozóan a legkiugróbb a szakközépiskolában (4) kapott százalékszám. Ezek az eredmények azt mutatják, hogy az iskola azokat a diákokat részesíti előnyben, akikre a jó magaviselet és a jó tanulmányi eredmények jellemzőek.

AZ ISKOLA 3 LEGFONTOSABB NEVELÉSI FELADATA

Mikor a diákok iskolai neveléssel kapcsolatos válaszait olvastam, akkor először elbizonytalanodtam, mivel a diákok mindegyike az oktatást említette első helyen. Bizonytalanságom oka az volt, hogy talán a kérdést nem fogalmaztam meg kellő körültekintéssel, hiszen ebben a kérdésben nem arra voltam kíváncsi, hogy az iskola oktat, hanem arra, hogy véleményük szerint hogyan kellene nevelnie. Ez az érzés később szertefoszlott, és nagyon érdekes jelenségre bukkantam. A válaszokból 9 kategóriát tudtam összeállítani, ami a kis mintát tekintve eléggé nagy számnak tűnik. Ez arra utal, hogy a diákok elvárása az iskola felé több dimenzióban értelmezhető.

A kategóriák és a válaszok megoszlásának az aránya következők:

Az iskola legfontosabb feladatai a diákok nevelésével kapcsolatban	N	%
1. oktatás, lexikális tudás átadása	79	30
2. helyes, példamutató viselkedésre való nevelés	38	14
3. a személyiség fejlesztése a leadott tananyag által	10	4
4. egyéniség fejlesztése saját képességei szerint	27	10
5. segítse a társadalomba való beilleszkedést, és tanítson meg a helyes kommunikációra	18	7
6. készítsen fel az élet keménységeire	36	13
7. tanítson meg gondolkodni és más emberekkel békében együtt élni	29	11
8. jó közérzet és hangulat biztosítása, hogy a diákok boldogan élhessék az iskolában mindennapjaikat	22	9
9. védelmet és segítséget adjon a problémákban	6	2
Összesen	265	100
Hiányzó érték	74	21,8

A táblázatból látható, hogy a diákok bár az iskola funkciójának első helyen említik meg az oktatást, annak aránya mégis csak 30%-ot jelent az összes többi feladata mellett. Ez tulajdonképpen ellentmond annak, hogy a diákok az „ideális” diák képét az oktatási funkció kontextusában fogalmazták meg. Ez azt jelenti, hogy a diákok valójában megkérdőjelezték a tanári elvárások relevanciáját. Ha a táblázat adatait tovább nézzük, akkor észrevesszük, hogy a második legmagasabb arányszámot az előző kérdésben preferált iskolai magatartások elsajátítása képezi, amelyebben az esetben 14%-ot jelent. Ha végiggondoljuk, akkor ez a szám nem tűnik olyan magasnak, mint ahogy azt várhattuk volna az „ideális” diák típusának megfogalmazása után. Azonban, ha arra vagyunk kíváncsiak, hogy mennyi azoknak a diákoknak az aránya, akik az iskola pedagógiai feladatait a fegyelem, rend és a tanulás közvetítésében fogalmazzák meg, akkor arra jutunk, hogy ez a diákok 44%-a, tehát majdnem a fele. Pár választ szeretnék ezzel kapcsolatban kiemelni.

„A legfontosabb, hogy átadják a tananyagot a diáknak, az egymás közti kapcsolatokat szabályozzák és helyes viselkedéssel példamutatóan tanítsák a diákot a jó modorra”

„az iskola rendjének fenntartása, az órák rendben menetelének ellenőrzése, nyugodt tanulási körülmények biztosítása a diákok számára”

„jó modorra és udvariasságra nevelés”

„fegyelemre, és hogy megtanítsák, hogy az embereknek vannak kötelességei”

„az erkölcs belénk nevelése”

„a helyes és tisztelettudó viselkedés megtanítása”

„egy szemléletet ad, amivel el tudom dönteni, hogy mi nekem a legjobb”

„jó példa mutatása”.

Érdekes a 3. és a 4. kategória összehasonlítása is. Eszerint azok a diákok, akik kitértek az iskola személyiségformáló feladatára, fontosabbnak tekintik az egyéniségnek, mint az iskola szemléletének megfelelő fejlődést. Az elsöre voksoló gyerekek aránya kétszer több, mint a másodokra. Ebben a tekintetben tehát, akik egyáltalán említést tesznek erről, azok valószínűsíthetően azt önmegvalósításuk fontos részének tekintik ezt. A problémát inkább abban látom, hogy összességében a diákok 14%-nak jutott ez eszébe.

Itt a következő válaszokat szeretném példaként kiemelni:

„Imázsok, vélemények elfogadása”

„megtanítson olyan dolgokra, amire az életben szükségem lesz”

„felvilágosítást adni olyan dolgokról, amik mostanában tabuk (pl. fajgyűlölet)”

„önismeret”

„a diák értékeinek felszínre hozása, előtérbe helyezése”

„gondolkodást fejleszteni, tágítani, sokrétűvé és széleskörűvé tenni”

„segíteni, hogy a diák megtalálja a helyes utat és a neki való életcél”.

A 6. és a 7. kategóriák előre nem várt kategóriák lettek. Még ha arányuk nem is lett volna ilyen magas, akkor akár utalásszerűen is, de megemlítettem volna őket. Azért fontos kategóriák ezek, mert míg az élet keménységeibe tartozó válaszok arra utaltak, hogy az iskola jó terep arra, hogy a diákok megtanulják az igazságtalanságokat elfogadni, megszokják azokat, addig a másik pontosan arra utal, hogy az iskolában kellene megtanulni ezeket konstruktívan kezelni. Ez két ellentétes attitűdre utal, de mindkettőből kiérezhető a félelem az élettől. Ezekre a példák a következők:

„Saját személyiségünk meghagyásával és figyelembevételével a való életre segítség”

„készítsen fel az életre úgy, hogy határozottan tudjak minden helyzetben fellépni”

„problémáimban önbizalmat adjon, és segítsen a gyengébbeken”

„tanítson meg a problémáimat megoldani és a saját lábamon megállni”

„felkészítsen a felnőtt életre, a nagy keménységére és a csalódásokra”
„megtanítani a konfliktusokat kezelni”
„megtanítsa, hogy a diák ne fusson el a problémák elől, próbálja meg megoldani”
„felkészítés az életre (fellépés, kommunikáció, önismeret)”
„hogy mindig megtalálja a helyét az életben, álljon ki a véleménye mellett”

Az 5. kategóriába tartozó válaszokban a toleranciára és a közösségi életre való nevelést hangsúlyozták.

„A tolerancia belénk nevelése”
„megtanítani együtt élni másokkal, és a jogok megismertetése”
„közösségi élethez a jó tulajdonságok előtérbe helyezése, fejlesztése”
„a diákok kapcsolatteremtő képességét fejleszteni, segíteni a későbbi beilleszkedéshez”

Ezek után kíváncsi voltam arra, hogy mennyi azoknak a gyerekeknek az aránya, kik válaszukban valamilyen szempontból az iskola „hagyományos” értékeit említették meg. 1,2,3,6 csoportok alkotják a tekintélyelvű alapuló nevelés értékeit. 4,5,7,8,9 csoportok a gyermekközpontú oktatás pedagógiai értékeit jelentik

Ennek alapján két csoportra tudtam osztani a válaszokat.

Összevont csoportok	%
Tekintélyelvű nevelési érték	61
Gyermekközpontú nevelési érték	39
Összesen	100

A táblázatban a megoszlás arra enged következtetni, hogy jóllehet, a diákok 39 %, azaz majdnem 2/5-e említ olyan feladatokat, amelyek személyiségüknek megfelelő nevelést, és gondolkodás kialakítását helyezi középpontba, de több mint 60 %-uk elsősorban a hagyományos iskolai értékek szerinti szocializációt tekinti az iskola pedagógiai feladatának.

A legmagasabb sajnos a hiányzó értékek aránya volt (28 %). Ez azt jelenti, hogy nem minden diák tudott összesen három feladatot felsorolni. Eszerint a 113 diákból csak 99 tudott legalább kettő és csupán 52 diák tudott három nevelési feladatot felsorolni.

A válaszok megoszlása iskolákra bontva a következőképpen alakult:

Csoport Iskolatípus	1	2	3	4
Tekintélyelvű nevelési érték	32	55	51	65
Gyermekközpontú nevelési érték	68	45	49	35
Összesen	100%	100%	100%	100%

A fenti táblázat alapján megállapítható, hogy a liberális pedagógiájú iskolában (1) a gyerekek az iskola feladatának inkább a személyiségüknek megfelelő nevelést tekintik. Ezzel szemben két gimnáziumban (2,3) a megoszlási arány körülbelül fele-fele. Ebben a tekintetben az iskola oktatáscentrikus és tekintélyelvű, fegyelmező feladatát leginkább a szakközépiskola (4) diákjai hangsúlyozzák.

AZ ISKOLA ÖSZTÖNZÉSE AZ ÖNÁLLÓ GONDOLATOK SZÜLETÉSÉRE ÉS A VÉLEMÉNYEK KIFEJTÉSÉRE

A legnagyobb ösztönöséget erre a kérdésre kapott válaszokból éreztem. Itt arra voltam kíváncsi, hogy meglátásuk szerint az iskola mennyire ösztönzi őket arra, hogy az élet dolgain elgondolkozzanak, és véleményüket szabadon kifejtsek. A kérdést azért hagytam nyitva, hogy a diákok saját szavaikkal fogalmazzák meg gondolataikat. Ez logikailag kapcsolódik az előzőhöz, hiszen abból kiderülhet, hogy a diákok mennyiben érzik az iskola oktatási rendszerét magukra nézve hatékonynak.

A válaszokat logikailag két csoportra osztottam: 1. vélemény, 2. gondolat csoportok. E két csoporton belül az első esetben 8, a másodikban 7 kategóriát hoztam létre. Mint látható a kis minta ellenére a válaszok széles skálán mozognak

A kategóriák közül számomra a legmeglepőbb a „nem ösztönöz, mert fenyeget”/”nem lehet, mert fenyeget” csoportok voltak. A gyerekek ezekben világosan megfogalmazták, hogy karrierjük és továbbtanulásuk érdekében jobb, ha inkább elfogadják az iskola nem mindig jogszerű eljárásait. Az 1. csoportnál a diákok kizárólag a magyar órát említették meg, mivel az már önmagában olyan tantárgy, mely elgondolkoztatja az embert az elvontabb kérdésekről, az „élet dolgairól”.

Gondolat	Vélemény
1. tantárgy és tanár függő	1. tantárgy és tanár függő
2. iskolai közeg	2. iskolai közeg
3. nem ösztönöz, mert fenyeget	3. nem lehet, mert fenyeget
4. nem ösztönöz, mert nem funkciója	4. nem lehet, mert nem funkciója
5. nem ösztönöz	5. nem lehet
6. nem foglalkozott eddig ezzel a kérdéssel	6. nem foglalkozott eddig ezzel a kérdéssel
7. ösztönöz	7. lehet
8. ösztönöz, mert a kötelességekre és az életre nevel	

„Magyar órán elgondolkozom”.

Azon diákok érveit, akik e két dolgot nem tartják az iskola funkciójának, a következő 2 idézet érzékelteti jól:

„Mivel az iskola egy zárt közösséget alkot, elszigetelt, ezért az élet nagy dolgaival keveset foglalkozik. Itt tanulni kell. De az élet nem csupán tanulásból áll, hanem kitartásból is, ami itt megvan”.

„Ösztönöz arra, hogy tanuljak és egy olyan felsőoktatási intézményben el tudjak helyezkedni, ami biztosítja majd a jövőmet”.

Az iskolai közeg alatt kizárólag azt értették, hogy azt egy kis társadalomnak tekintik, amelyben olyan események történnek mind a diákok, mind a tanárok és a diákok között, amelyek önmagukban elgondolkoztatják őket. Egy szemléletes példa erre:

„Szerintem az iskola tulajdonképpen egy kisebbfajta valódi élet. Úgy értem, hogy itt is ugyanúgy van versengés, vannak rossz indulatú emberek és kedvesek, mérgesek, rossz dolgok és jók, az embernek ugyanúgy vannak barátai és ellenségei, szerelmei és ex-szerelmei. Tehát összefoglalva a sulival a diák kap egy kis ízelítőt a nagybetűs életből. Ha bármi történik, akár jó, akár rossz, azon elgondolkozom, még ha nem is szándékosan, de nekem mindig jár az agyam.”

Az „ösztönöz, mert a kötelességekre és az életre nevel” kategóriába azokat a válaszokat soroltam, amelyek az iskola keménységét az élet keménységeivel állították párhuzamba.

„Az iskola erre a legjobb, és általában az egyetlen dolog e tekintetben. Ha valamiért leszidnak, rosszat teszel, nem tanulsz, akkor annak következménye van az iskolában, ezáltal otthon is. Ha valami ösztönöz az elgondolkozásra, akkor ez az.”

„Fontos a szigorúság. Elgondolkoztat és jómódorra tanít.”
A válaszok megoszlási aránya az alábbiak szerint alakult:

I. gondolat	%
Tantárgy, tanár függő	17
Iskolai közeg	4
Nem ösztönöz, mert fenyeget	8
Nem ösztönöz, mert nem funkciója	15
Nem ösztönöz	28
Nem foglalkozott eddig ezzel a kérdéssel	9
Ösztönöz	11
Ösztönöz, mert a kötelességekre és ez életre nevel	8
Összesen	100

II. vélemény	%
Tantárgy és tanár függő	11
Iskolai közeg	0
Nem lehet mert fenyeget	19
Nem lehet mert nem funkciója	9
Nem lehet	18
Nem foglalkozott eddig ezzel a kérdéssel	25
Lehet	18
Összesen	100

Ezután összevontam a kategóriákat az ösztönöz/lehet (1), nem ösztönöz/nem lehet (2), és nem tudja (3) kategóriákra. Az 1. ösztönöz/lehet csoportba soroltam az iskolai közeg és az ösztönöz/lehet kategóriát, a 2. nem ösztönöz/nem lehet csoportba a nem ösztönöz/nem lehet, mert fenyeget, nem ösztönöz/nem lehet, mert nem funkciója a nem ösztönöz/nem lehet kategóriákat. A 3. nem tudja csoportba tanár- és tantárgyfüggő, a nem foglalkozott eddig ezzel a kérdéssel, és az ösztönöz, mert a kötelességekre és az életre nevel kategóriákat soroltam. Az egyes kategóriát azért tekintem a „nem tudja” kategóriának, mert itt elemzésem célja nem az volt, hogy mely tantárgy az, mely a diákokat gondolkodásra és véleményük kifejtésére ösztönzi.

Az összevonás után a következő eredményeket kaptam:

Csoport	Gondolat	Vélemény
1. ösztönöz/lehet	15	18
2. nem ösztönöz/nem lehet	51	46
3. nem tudja	34	36
Összesen:	100	100

A táblázatból kitűnik, hogy a gyerekek kb. fele úgy gondolja, hogy az iskola egyáltalán nem ösztönzi őket arra, hogy a tananyagon kívüli dolgokon elgondolkozzanak. Ha újra megnézzük a 2. csoport kategóriáinak az arányait, akkor feltűnik, hogy azon belül a gyerekek első helyen említették (19%) azt, hogy véleményüket kifejtteniük azért nem lehet, mert az iskola azt oly módon bünteti, hogy veszélyezteti továbbtanulásának esélyeit.

A kérdőívekben találok olyan indulatokkal, amelyeket szükségesnek tartok leírni. Hogy érzékeltessem ezek súlyát, kiemelek pár választ azokból. Ezeket kizárólag két gimnázium (2,3) diákjai fogalmazták meg. A másik két osztály válaszai között nem találok ilyen indulatokkal.

„Semennyire. Többnyire a tanároknak van igazuk a diákkal szemben, de ha ez nem így van, akkor is úgy alakítják, hogy nekik mindféleképpen ne kelljen bevallaniuk, hogy ők a hibásak. Az nagyon ciki lenne nekik.”

„Sajnos az iskola nem a szabad véleménynyilvánításról szól. Az élet nagy dolgait pedig a kötelező tananyag szemszögéből próbálja megnézni. Az oktatásban radikális reformokra lenne szükség”

„Ebben az iskolában az egyénnek nem lehet szabad véleménye, mert azt keményen megtorolják. A diáknak soha nem lehet igaza. Ha mégis, akkor az érettségiig szívatni fogja, ott pedig megbuktatja. Az élet nagy dolgairól itt gondolkodni nem lehet, hajtani kell a célért és bármi áron elérni azt. Ha élni akarok, erősnek kellennem. Már az iskolában el kell kezdenem a „seggnyalást”, mert az életben így maradhatok meg.”

„Az iskola sehogy és semmire nem ösztönöz, sőt néhány tanár segít lecsúszni a lejtőn”

„Kevésbé fejthetem ki a véleményemet, ami azért rossz, mert felnövünk és kikerülünk a nagybetűs életbe, és ott eltaposnak az olyanok, akik már megtanulták, hogy érvényesítsék véleményüket.”

„Inkább arra ösztönöz, hogy fogadjuk el a meglévő helyzetet gondolkodás nélkül, de valahol ez is a lényege, hogy amit a tanár mond, azt fogadjuk el és tanuljuk meg (ahelyett, hogy elgondolkozva rajta megértenénk a lényegét).”

„Általában nem az iskola miatt gondolkozom el ilyesmin. A véleményem szabad kifejtésének hátrányos következményei lehetnek továbbtanulásomat illetően.”

„Ez az iskola egyáltalán nem ilyen! Itt akkor becsülnek meg, ha megtanulom az anyagot, befogom a számat és jó pofát vágok mindenhez!”

„Egyáltalán nem ösztönöz rá. A véleményünk meg senkit nem érdekel. Azt egymás közt kell megoldanunk. A barátok és a szülők segítenek. Ez így is van jól”

„Néha Írogatok ezekről. De hogy azt megmutassam valakinek vagy a tanárnak, az nem valószínű.”

„A véleménynyilvánításra nem, mivel el kell fogadni, ami van Ez diktatórikus. Az élet dolgain nem gondolkozhatunk, mert csak lexikális tudást követelnek.”

„...a hallgatást szorgalmazza. Nem helyes.”

„Itt leginkább versenyt, versenyt, versenyt tapasztal az ember, remélem, nem egészen így van az egész életben, de például ezen már sokat gondolkodtam... Ami itt leginkább elgondolkodtató, hogy az itteni eredményeim mennyire tükrözik a jövőt.”

„...az iskola elnyom, nem hagyja, hogy rájöjjenek, mit is szeretek és mit is akarok egyáltalán.”

„Ez a típusú iskola szerintem semennyire sem. Nem a logikus, ösztönös gondolkodást, természetes kreativitást értékeli, hanem csak egy bemeleg és az ember saját véleményétől mentes tudást értékeli. Nincs lehetőség elgondolkozni, hiszen egy begyöpösödött tananyag szerint tanulunk, melytől semmi áron nem térnek el. Én tavaly jöttem ide, előtte egy szabadelvűbb... iskolába jártam. Azt jobbnak tartottam tényleg és az életre neveltek. Jobban is éreztem magamat.”

Figyelemre méltó azoknak az aránya is, akik a kérdéssel eddig nem foglalkoztak. Ezt azért tartom furcsának, mert ebben a korban az embereknek fokozott igényük és késztetésük van arra, hogy a világban történő eseményeken elgondolkozzanak. A diákok 34%-a nem gondolkodott eddig el azon, hogy az iskola milyen tudást közvetít számára. Másrésről a

diákok 36%-a nem foglalkozott eddig azzal a kérdéssel sem, hogy véleményét kifejtetheti-e az iskolában.

Az iskolák közötti különbségek ebben a kérdésben is érzékletesek.

Csoport	Iskolatípus	1		2		3		4	
		gond.	vél.	gond.	vél.	gond.	vél.	gond.	vél.
Gondolat/élmény									
Nem		25	15	79	12	62	61	27	34
Igen		45	62	0	46	9	0	13	7
Nem tudja		30	23	21	42	29	39	60	59
Össz.%		100	100	100	100	100	100	100	100

A táblázatból feltűnő, hogy két helyen is szerepel nulla százalék. A 2. iskolánál az ösztönöz, a 3. iskolánál a vélemény csoportok alatt. Ezek szerint e két iskolában a diákok egyike sem érzi úgy, hogy az iskola véleményét meghallgatná, vagy elgondolkozásra készítené. A második iskolát neveztem oktatás centrikusnak. Az adatokból az következik, hogy ebben az iskolában a gyerekek csak a tananyag megtanulására vannak ösztönözve, arra nem, hogy arról más módon el is gondolkozzanak. A harmadik iskola – az adatokból következően – a lekérdezett diákok mindegyikében elfojtja véleményének szabad kifejtését. A szakközépiskolába járó diákok válasza arra utalnak, hogy ott a diákok eddig a problémával nem is foglalkoztak. Az első, liberális típusú iskolában a kapott válaszokból kiderül, hogy a gyerekek gondolkodásra és véleményük kifejtésére inkább ösztönözve vannak, mint más iskolákban. Az itt kapott adatok sokkal pozitívabbak (45%,62%), mint a másik három iskolában, bár a diákok 30 és 23%-a nem gondolkodott eddig ezen a kérdésen. Meglátásom szerint a különbség mégis érzékelhető, amit a következő kérdőívek példái is alátámasztanak:

„Szerintem ez az iskola olyan szempontból nagyon jó, hogy a diák végül is kimondhatja a véleményét, amit többé-kevésbé figyelembe is vesznek. Ez mindenképp pozitív, bár ezek után az ide járó diákot sok csalódás érheti a világban, mivel nincs hozzászokva, hogy csak egy legyen a tucatból. Az, hogy itt véleményt nyilváníthatunk, mindenképp rákényszerít arra, hogy elgondolkozzunk az élet dolgain.”

„Ennek az iskolának az egyik, legnagyobb pozitívuma, hogy mindkét fent említett dologban szabad gondolkodást biztosítanak. Volt tapasztalatom más gimnáziumban, és ott szerintem nincsen szólásszabadság, minden erővel azon vannak, hogy elnyomjanak mindent, ami benned van.”

„Ebben az iskolában úgy érzem, hogy megvan arra a lehetőség, hogy véleményemet szabadon kifejtthessem, és ez sajnos nem jellemző más iskolákra. Szerintem a dolgokon való el-gondolkozáshoz nem elég, amit az iskolában nyújtanak, nagyon fontos, hogy otthon mit hall az ember, hogy nevelik, mennyire közvetlenek szüleikkel.”

JOGISMERET

Az eddig ismertett kérdésekben az iskolák között határozott különbséget lehetett tenni. A jogismeretről kérdezve az iskolák között azonosságot fedeztem fel. A válaszokból kiderült, hogy a diákok egyáltalán nem ismerik jogaikat. Ennek megfelelően ezekben a kérdésekben mellőzöm az iskolák típusonkénti elemzését.

A diákok személyiségi jogaikat még fel tudták sorolni, de a 113 gyerek egyike sem tudott pontos definíciót adni azokra. Összesen 22 diák próbálta megmagyarázni a fogalmakat, a többi fiatal még kísérletet sem tett erre. Ennek megfelelően a feladat

eredménye félig értékelhetetlen volt. A válaszokat aszerint csoportosítottam, hogy a diákok hány jogot tudtak felsorolni. Ez alapján a következő eredményeket kaptam:

Csoportok	%
1. egyet sorolt fel	29
2. 2-3-t sorolt fel	29
3. 3-nál többet sorolt fel	6
4. nem tudja	29
5. relatívnak tartja*	7
Összesen	100

*azok a válaszok tartoznak ide, amelyekben a diákok a személyiségi jogokat valamilyen magatartáshoz vagy viselkedéshez kötötték.

A táblázatból kitűnik, hogy a diákok összesen 6%-a ismert háromnál több, őket megillető jogot. Ez nagyon alacsony arány. A legtöbbször előforduló jog – és aki csak egyet írt, az általában ezt említette meg – a véleménynyilvánítás joga volt. Mikor ezt említették, sokszor hozzátették hogy csak bizonyos fokig.

Pl: „Joga van a véleménynyilvánításhoz 'megfelelő mértékig’’, vagy „szabadon befoghatom a szám, mert nincs értelme ellenkezni. „

Érdekes volt számomra – és hogy érzékeltessem ennek jelentőségét, külön csoportban is jelöltem ezeket -, hogy voltak diákok, akik jogukat a példamutató magatartás, vagy a helyes viselkedés függvényévé tették, tehát úgy gondolták, hogy ezeket a jogokat ki kell érdemelni, azok nem illetnek meg mindenkit. *Pl: „...ez a diák magatartásától függ’’. Ez egy érdekes problémára világíthat rá. Bár csak 7%-uk válaszolta ezt, mégis furcsa, hogy a diákokban felmerülhet a jog kiérdemlésének a gondolata. Vajon ezek a diákok így csak az iskolában a pedagógusokkal szemben gondolkodnak, vagy valójában nincsenek tisztában a jog fogalmával.*

Néhány példa arra, mikor a diák nem tudta felsorolni jogait:

„Sokféle jog megilletné a diákokat, de egyik sem érvényesül. Még az osztályfőnöktől sem várhatok ebben segítséget. Ezért nem tudok véleményt nyilvánítani, vagy felsorolni bármit.”

„Az iskola rendje. Ez alatt azt értem, hogy a fegyelmezetlen tanulókat szigorúbban büntessék meg....., fordítsanak figyelmet az iskolai lopások kiderítésére.”

„demokrácia (egy bizonyos értelmi színvonal felett)”

„tulajdonképpen ugyanazok, mint a felnőtteket, csak amiatt, hogy viszonyban vannak tanáraikkal, mint egy dolgozó a főnökével, különbözik picit a dolog. Nem igazán vagyok tisztában azzal, hogy pontosan mik is a jogaink, így ezeket nem is tudom definiálni.”

„He? Gyakorlatilag, vagy elméletileg. Ököljog?”

Volt olyan válasz is, melyben a diák kifejtette, hogy

„Lehet, hogy a diákoknak vannak személyiségi jogai, de ezek csak akkor fontosak, ha tényleg valami baj van. Egyébként szerintem a gyerek azért jár iskolába, hogy tanuljon és nem azért, hogy ezen jogaival éljen „

„Ehhez nincs mit mondanom. Véleményem szerint, aki helyesen viselkedik az iskolában, általában elkerülheti a konfliktusokat”, vagy

„.....Milyen lenne egy iskola, ha a diákok rendelkeznének személyiségi jogokkal=>egyedek visszaélnének vele=>és ezt a tanárok nem igazán tolerálnák.”

Ehhez hasonló eredményeket kaptam, mikor a jogorvoslati lehetőségeikről kérdeztem őket.

Ez az alábbiak szerint alakult:

Csoport – kihez fordul jogorvoslatért?	%
1. a tanár, aki szeret, igazgató, szülő	18
2. tanár, aki szeret és utána diákönkormányzat	25
3. diákönkormányzat	23
4. sehol, mert nincs esély	8
5. diákönkormányzat, de úgy sincs esély	5
6. nem tudja	21
Összesen	100

Jogsértés esetén a diákok 18%-a tanárhoz, igazgatóhoz, vagy szülőhöz fordul. Ez meglepő, hiszen ez félreértést mutat, hiszen jogsértés esetén a diákönkormányzat a jogorvoslati fórum és nem a pedagógus. A diákok tehát majd húsz százaléka vagy nincs tisztában azzal, hogy mi a diákönkormányzat funkciója, vagy pedig jogsértésének orvoslását más felnőtt személyektől várja.

Erre vonatkozó válaszok voltak pl.:

„Szólok az osztályfőnökömmel, aki mindent megcsinál helyettem”

„Az osztályfőnökömtől kérek segítséget, hogy elmondja, kinek van igaza”

Csupán 53%-uk említette meg a diákönkormányzatot, de ebből 5% hozzátette azt is, hogy jogorvoslatra nincsen esély.

„Semmilyen sem. Van itt Dök, de az nem ér egy kalap....-t sem. Ha problémám van, lenyelem és tűrök, mert mást nem lehet. Id. 15. kérdés.”

„Semmilyen képviselőjük nincs a diákoknak. Mert mondhatná bárki azt, hogy ott van a diákönkormányzat, de őket sem lehet számításba venni, hiszen ez csak egy felszíni dolog, amelyben az osztályok képviselői csak azt tudják megszavazni, amit a tanárok megengednek, (persze határok közt)”

„Van diák tanács, de a tanárok ügyis elérik, hogy nekik legyen igazuk.”

„Az igazságtalanságot a diákönkormányzatnak kellene orvosolnia, de az igazság az, hogy ez néhány alapítványi iskolán kívül már csak elviekben van így.”

Ezzel a diákok minősítették a diákönkormányzatot, mondván, hogy az „nem tud kiállni diákjaiért”, és minősítették az iskolát is, amely „nem tartja tiszteletben diákjai jogait”. Ha megnézzük, akkor 13%-uk vélte úgy, hogy nincsen sehol sem esélye kétségbe vonni a tanár igazát.

„ITT SEHOL!”

„sehol, ha a diák egyedül van egy tanárral szemben, nem tud elérni semmit. DE KÜZDENI LEHET! KÜZDENI KELL! (Én megtettem, a koleszból rúgtak már ki)”

„Semmilyennel. Igaz, hogy egy-két tanár meghallgat, de másnap ugyanúgy megy minden tovább.”

„Úgy igazán, hogy annak rövid időn belül eredménye legyen, és hogy nehogy fordítva süljön el, nincs lehetősége (szerintem)”

A másik nagyon érdekes eredmény az volt, hogy a jogsértés kifejezésre a diákok kizárólag a tanár-diák viszonyra asszociáltak, és egyik tanuló sem gondolt arra, hogy az megtörténhet a diákok között is.

JOGTUDATOS MAGATARTÁS

Ebben a kérdésben arra voltam kíváncsi, hogy a jogismeret mennyiben segíti a diákokat az életben való eligazodáshoz. A kapott válaszok alapján a feldolgozás szempontjai kibővültek, hiszen mérhetővé vált, hogy a diákokban milyen élesen él a büntető, megtorló hajlam. A válaszok megoszlását a táblázat mutatja:

Csoport	%
1. büntetés (rovó, intő, eltanácsolás)	19
2. meghallgatás után büntetés	10
3. a büntetés iskolai magatartás függvénye	9
4. a diák magától megy el – szégyen	1
5. az eljárás és a bűn súlyától függ a büntetés	10
6. az iskola büntet, de nem ért vele egyet	9
7. segítség, védelem	13
8. nem tudja	8'
9. semmi	21
Összesen	100

A diákok 29%-a automatikusan büntetné azt a tanulót, kit bolti lopáson érnek. Erre vonatkozó válaszokból néhány példa:

„Ki kell rúgni. Nehogy rontsa az iskola hírnevét”

„Innen talán kirúgnák, de azt hiszem, hogy aki lop, annak ez nem nagy büntetés, mert úgy sem veszi túl komolyan az iskolát. Egy rendes ember nem lop, aki meg lop, azt úgysem tudják igazán megbüntetni.”

„Sajnos el kell tanácsolni, mert a lopás rendőrségi ügy nélkül is komoly hiba. Ezen felül egy normális gondolkodású osztályban valószínűleg kiközösítés várná a tolvajkodó diákot.”

„Ki kell rúgni! Vétett egy nagyon súlyosat a civilizáció ellen. Állatok pedig nem kellene az iskolának.”

„Egy másik iskolában folytatja tanulmányait, ahol még nem tudják, hogy mire képes mások tulajdonával.”

További 20% a büntetést valaminek a függvényébe helyezi (a lopott tárgy értéke, priusz, tanulmányi eredmény, a büntetés mértéke). 9% -uk leírja, hogy az iskola nagy valószínűséggel eltanácsolná a diákot, de ő ezzel nem ért egyet, mert nem érzi úgy, hogy az igazságos lenne. Összesen 21% írta le egyértelműen azt, hogy az iskolának iskolán kívül történt cselekményekhez nincsen semmi köze, hatásköre csak az iskolára vonatkozik. Meglepőek voltak számomra az olyan válaszok, amelyekben a diákok segítséget, pszichológust és a rendőrséggel szemben védelmet biztosítanak diáktársuknak.

„Ez a diák helyzetétől függ. Ha idáig nem volt semmi probléma a diákkal, valószínűleg otthoni gondok vagy baráti fogadás áll a háttérben. Ilyenkor szerintem segít egy jó beszélgetés. (szülő, v. egy jó megbízható barát, vagy pszichológus) ha viszont már volt probléma a diákkal, „észhez kell téríteni” és még egy utolsó esélyt adni, hiszen ezt mindenki

megérdemli, de nem kicsapni. Ilyet nem lehet csinálni. Ennek a diáknak segítségre van szüksége, és az igazgatónak ebben segítenie kell szerintem.”

„Ez nagy gond. A szülőkkel beszélni kéne és ha nincs hatás, akkor valamiféle gyámhatóságot kell értesíteni, és a diákkal közös megoldást keresni, bár nincsen nagyon ötletem.”

„talán beszélni kéne a szülőkkel, hiszen aki lop, annak lehet valami problémája (pl. nem figyelnek rá és fel akarja magára hívni a figyelmet). Mindenképpen segíteni és védeni kéne. Büntetni meg csak akkor büntetném, ha a lopást nem ismeri be és nem bánja meg.”

„Objektív állásfoglalás, és a gyerek védelme a rendőrség előtt. Ha kell, pszichológushoz küldeni és a szülőkkel beszélni. Az iskola előtt nem közhírré tenni, hisz ez személyes ügy. A továbbiakban sem lehet semmilyen hátrányos megkülönböztetésben részesíteni a diákokat”

A fenti értékek összeadása után kiderül, hogy a diákok 58%-a úgy gondolja, hogy az iskolatársát eltanácsolná. Csupán 34%-uk szerint védelmezné vagy segítené az iskola a diákokat.

A válaszokból két jelenségről tudtam képet alkotni. Az egyik, hogy az iskola egy ilyen esetben nem tudja különválasztani a pedagógiai és a jogi szabályokat, és valószínűleg egy félresiklott diákokat kivette magából vagyis nem segítené, hanem ezzel ellentétben még ő maga is megbüntetné. Ebből kiderül, hogy az iskolák nem a diákok védelmét és nevelését helyezik működésük és figyelmük középpontjába, hanem a reprezentációt, az iskoláról alkotott képet, amely nem tűr meg „devianciát” a kapukon belül. A másik oldalról valóban érdekes, hogy a diákok egy része már elsajátította az iskolának ezt a pedagógiai szemléletét és valóban ő maga is jogosnak és helyesnek tartja a félrelépések megtorlását.

A csoportok összevonása után hasonlítottam össze a különböző iskolákat. Az összevonás során 5 csoportot hoztam létre.

I. büntet	1+2
II. büntetés valaminek a függvénye	3+4+5
III. büntetéssel nem ért egyet	6
IV. semmi	7-9
V. nem tudja	8

Az összevont kategóriáknak megfelelően az iskolák közötti megoszlások a következőképpen alakultak:

A táblázat alapján kitűnik, hogy az utolsó három iskolában a gyerekek 50, 58, és 70%-a bünteti a bolti lopáson ért diákokat. A büntetések eltanácsolást és fegyelmit jelentenek. Az első iskola diákjainak 15%-a tenné csak ugyanezt. A számok között az eltérések nagyok. A különbségek oka meglátásom szerint nem csak a gyerekek jogtudatában keresendő, hiszen az első iskolában a jogismeret ugyanolyan alacsony volt, mint máshol. Vélelmezhetően a jogismerettel ellentétben az iskolai milió, és a pedagógiai program különbségei alakították ki a gyerekek eltérő büntető attitűdjét.

Csoport	Iskolatípus	1	2	3	4
Büntet		11	38	22	38
Büntet valaminek a függvénye		4	12	36	32
Büntetéssel nem ért egyet		0	4	14	12
Semmi		70	42	25	9
Nem tudja		15	4	3	9
Összesen		100%	100%	100%	100%

Az eredmények úgy gondolom, hogy magukért beszélnek. A kutatásban az osztályfőnökökkel interjút is készítettem, amelyek a kérdőív eredményeit támasztják alá. Tapasztalataim szerint a demokratikus konfliktusmegoldás és az eszerinti szocializáció, a jogok ismerete és tiszteletben tartása nem csupán jogismereti kérdés. Úgy gondolom, hogy a jog szimpla ismerete kevés, azt alkalmazni is tudni kell, tehát hinni is kell benne. Ehhez pedig olyan eszközöket, technikát kell a tanárok és a diákok kezébe is adni, amelyekkel konfliktusaikat átértelmezik, nem félnek tőlük vagy kerülnek azokat és fájdalmak nélkül meg tudják oldani. Ekkor úgy gondolom, hogy a pedagógusok és a diákok is jobban érezhetik magukat az iskolában.